

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Муленко В.М.

аспірант,

Національний транспортний університет

РОЗВИТОК СФЕРИ ПОСЛУГ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

Пряма збройна агресія Росії проти України зумовила значне скорочення української економіки. Руйнація підприємств та інфраструктури, згортання виробничих потужностей в прифронтових регіонах та зниження ділової активності в країні призвели до значних економічних втрат. За даними представників влади на кінець квітня збитки економіки України від війни перевищували 500 мільярдів доларів [1]. Світовий банк прогнозує скорочення виробництва в Україні на 45% в 2022 році [2].

Значно постраждала від збройної агресії сфера послуг України. Крім безпосереднього знищення підприємств сфери обслуговування та необхідної для їх функціонування інфраструктури, військові дії призвели до масового переміщення населення, в тому числі надавачів послуг, що, враховуючи нерозривність процесів виробництва та реалізації послуг, призвело до зупинки діяльності галузей сфери послуг в окремих регіонах країни. Панічні настрої серед українців на початку війни зумовили припинення функціонування малих підприємств виробників послуг навіть у регіонах, на території яких військові дії не відбувались (в першу чергу в західних областях України). Однак, саме малі підприємства сервісного сектору найшвидше відновлюють свою діяльність в тилкових та звільнених областях завдяки високому попиту на послуги та відносній легкості повторного відкриття. Крім того, деякі підприємства сфери послуг продовжували свою діяльність навіть під час воєнних дій, працювали на безоплатній основі або переорієнтувались на волонтерську діяльність.

Однією з найбільш постраждалих галузей сектору обслуговування є сфера транспортних послуг. Станом на середину квітня 2022 року за даними Міністерства інфраструктури України було знищено або пошкоджено 30% інфраструктури, практично всі складові транспортної інфраструктури так чи інакше постраждали [3]. За два місяці війни збитки від руйнування доріг, колій та мостів склали більше 34,6 млрд. доларів, було пошкоджено 11 аеропортів та 2 порти (збитки склали майже 7,5 млрд. доларів) [4]. Реальний масштаб збитків та руйнувань, ймовірно, є значно більшим, адже починаючи з кінця квітня окупаційні війська активно наносять ракетні удари по залізничних вокзалах та інших об'єктах залізничної інфраструктури. Внаслідок воєнних дій також було знищено значну частку рухомого складу транспортних підприємств. Крім того, блокування українських портів, мінування морських та транспортних шляхів унеможливили міжнародні перевезення морським транспортом. З метою відновлення функціонування сектору транспортних послуг державі необхідно розробити ефективний механізм відшкодування збитків приватним компаніям та створити план швидкої відбудови пошкодженої транспортної інфраструктури, з активним залученням міжнародних організацій та зарубіжних інвесторів для фінансування відновлювальних робіт. Також урядові потрібно провадити активну дипломатичну та переговорну діяльність для забезпечення відновлення міжнародних транзитних перевезень територією України в повоєнний період.

Сфера туристичних послуг також зазнала суттєвих збитків внаслідок військових дій на території України. У Києві, на сході та півдні країни туристична галузь повністю зупинилася з початку воєнних дій. Разом з тим, на кінець квітня в центральній та західній частині України готельна сфера збитків не зазнала [5]. Проте варто відмітити, що на заході та в центральній частині країни з початку війни туризм істотно скоротився, а туристична інфраструктура зазнала певних пошкоджень внаслідок ракетних ударів в травні. Частина туристичних та рекреаційних локацій було захоплено окупаційними військами, численні туристичні об'єкти та історичні пам'ятки було зруйновано (станом на кінець квітня було зруйновано чи пошкоджено 130 культурних споруд) [4]. Відновлення туризму після завершення

військових дій в Україні потребуватиме значного фінансування та витрат часу для реставрації пошкоджених об'єктів та розмінування туристичних локацій. На сьогодні міжнародні партнери вже активно звертаються до Державного агентства розвитку туризму (ДАРТ) для надання допомоги із відбудови туристичних об'єктів [5]. Подібна донорська підтримка є дуже важливою в контексті відродження туристичного сектору в умовах бюджету воєнного часу, тому доречним є створення програм відновлення туристичних об'єктів для донорських організацій. Крім того, державі необхідно активно комунікувати із туроператорами щодо швидкого та ефективного відновлення їх роботи. Варто відмітити, що події в Україні істотно підвищили рівень обізнаності іноземних громадян щодо нашої країни. Тому ДАРТ необхідно докласти всіх зусиль для капіталізації інтересу до України, що дозволить забезпечити розвиток туристичної галузі та отримати додаткові фінансові надходження.

Істотно постраждала внаслідок військових дій сфера фінансових послуг. Так, за березень місяць банківська система України, яка є основою сектору фінансових послуг, отримала 10 млрд. грн. збитку [6]. Це було пов'язано з запровадженням з початку війни кредитних канікул, зниженням комісії за користування банківськими послугами, загальним зниженням бізнес-активності та падінням попиту на кредити й банківські послуги. Однак, банківська система України, за твердженням керівництва Національного банку України (НБУ), має значний запас міцності, щоб поглинути тимчасові негативні наслідки війни [6]. НБУ слід активно моніторити стан та результативність діяльності банківського сектору для запровадження адекватних заходів підтримки стійкості банківської системи в воєнних умовах. Однак, створення та впровадження повноцінного ефективного плану оздоровлення банківської системи можливе лише після завершення війни.

Сфера інформаційних послуг зазнала значно менших збитків, у порівнянні з рештою галузей сектору обслуговування. Частина ІТ-підприємств безпосередньо постраждали унаслідок обстрілів, деякі підприємства призупинили свою діяльність в перші дні війни. Постраждали переважно сектори, які працювали на території України – надавали послуги українським компаніям або чії продукти були

направлені на український ринок. Особливо війна зачепила малий та середній бізнес. Аутсорсинг, аутстафінг та продукти, які були на глобальному ринку, постраждали менше [7]. ІТ-фірми також страждають від кібератак з території країни-агресора, внаслідок чого компанії втрачають масиви даних та фінансові ресурси. Державі необхідно вживати заходів для підтримання функціонування ІТ-підприємств, шляхом продовження пільгових податкових умов для даних фірм, відшкодування збитків, надання допомоги в переміщенні підприємств, забезпечення доступності фінансових та валютних операцій для фірм сфери інформаційних послуг тощо. Крім того, уряду варто сприяти організації та підтриманню міжнародних комунікацій українських ІТ-підприємств з зарубіжними споживачами з метою збереження співробітництва між ними та підтримки попиту на українські інформаційні послуги.

Інші сектори сфери послуг також зазнали збитків різного ступеня. Наприклад, сфера будівельних послуг понесла значні фінансові втрати внаслідок руйнування об'єктів будівництва, знищення устаткування, зупинки будівельних робіт на території воєнних дій тощо. Сфери освіти та охорони здоров'я суттєво постраждали внаслідок знищення та пошкодження численних закладів освіти та охорони здоров'я, а також фактичної зупинки освітнього та медичного туризму в Україні. Для стабілізації ситуації та забезпечення відновлення діяльності постраждалих галузей сервісного сектору урядові необхідно активно підтримувати діяльність комерційних підприємств та здійснювати відбудову знищених державних компаній.

Сфера послуг залишається значною частиною економіки України і її відновлення є необхідною умовою забезпечення економічного відродження країни. Тому державі необхідно використовувати увесь спектр доступних їй заходів для надання допомоги сервісним підприємствам. Зокрема, реалізація запропонованих вище заходів підтримки дозволить створити передумови для успішного відновлення сфери обслуговування та забезпечення її подальшого розвитку, що в свою чергу стане основою забезпечення стабільного економічного зростання України в майбутньому.

Список використаних джерел:

1. Збитки економіки України від війни перевищили 500 мільярдів доларів. *Deutsche Welle*. URL: <https://www.dw.com/uk/zbytky-ekonomiky-ukrainy-vid-viiny-perevyshchyly-500-miliardiv-dolariv/a-61552213>
2. Світовий банк порахував, як впадуть економіки України та Росії через війну. *Інформаційне агентство «Уніан»*. URL: <https://www.unian.ua/economics/finance/vvp-ukrajini-svitoviy-bank-porahuvav-yak-vpadut-ekonomiki-ukrajini-ta-rosiji-cherez-viynu-novini-ukrajina-11781282.html>
3. Росія знищила 30% інфраструктури України на 100 мільярдів доларів – Кубраков. *Українська правда*. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2022/04/19/685936/>
4. Дороги, заводи, житло: збитки від війни для України сягнули 88 мільярдів доларів. *Українська правда*. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2022/04/27/686329/>
5. Глава Держтуризму Олесків: У Києві, на сході та півдні країни туристична галузь повністю зупинилася. *Interfax-Україна*. URL: <https://interfax.com.ua/news/economic/826768.html>
6. Банківська система отримала у березні 10 млрд грн збитку. *Financial club*. URL: <https://finclub.net/ua/news/bankivska-systema-otrymala-u-berezni-10-mlrd-hrn-zbytku.html>
7. ІТ не здається: як змінилася ситуація в галузі під час війни. *mind*. URL: <https://mind.ua/openmind/20239640-it-ne-zdaetsya-yak-zminilasya-situaciya-v-galuzi-pid-chas-vijni>